

## PRÍSPEVOK K ROZVOJU MARXISTICKEJ SOCIÁLNEJ VEDY

A. Sirácky — K. Rychtařík, *Sociológia myslenia a činu*. Pravda, Bratislava 1976

Začiatkom tohto roku vydalo bratislavské vydavateľstvo Pravda spoločnú prácu dvoch významných československých vedcov, akademika Andreja Siráckeho a Karla Rychtaříka. Svoju knihu *Sociológia myslenia a činu* venovali podľa vlastných slov aktuálnym otázkam rozvoja marxistickej sociológie“ (s. 5) a považujú ju okrem iného aj za svoju bezprostrednú reakciu na situáciu, „ktorá sa vytvárala v rokoch 1970—1974“ (s. 5).

Skutočnosť, že sa autori vo svojej práci opierajú o myšlienky a výskumy klasikov marxizmu-leninizmu, vymedzila aj ich prístup k aktuálnym otázkam rozvoja marxistickej sociológie. Z týchto pozícií autori vykladajú predovšetkým svoje názory na pojem angažovanej sociológie a v súvislosti s jeho interpretáciou kritizujú základný zákon buržoáznej sociológie — princíp bezhodnotovosti. Konštatujú, že „sociológia nikdy nebola a nikdy nemôže byť ideovo neutrálna“. Preto máme právo „hovoriť o marxistickej a nemarxistickej sociológii a o ideologickej bariére, ktorá ich oddeľuje“ (s. 23).

Pre filozofov je nepochybne najzaujímavejšia časť, v ktorej sa autori zaoberajú vzťahmi medzi sociológiou a filozofiou. Z metodologického hľadiska popierajú úzkoprsý empirizmus a poskytujú požiadavku konkrétne-historického prístupu, ktorý zabezpečuje kontinuitu poznávania a predvídania, a zdôvodňujú názor, že marxistická sociológia je triedna veda. „Dôsledne vedecká sociológia“ — píše autori v kapitole *Možnosti a hranice sociologického výskumu* — sa môže vytvoriť len na základe filozofie dialektického materializmu, na základe materialistického chápania his-

tórie, ktoré Lenin právom charakterizoval ako synonymum spoločenskej vedy“ (s. 55).

Otázky vzťahu medzi sociológiou a filozofiou (historickým materializmom) a sociológiou a ideológiou tvoria kostru uvažovania autorov o mnohých problémoch, ktoré musí súčasná marxistická sociológia riešiť. Sú to najmä už spomenuté otázky triednosti sociológie, jej straníckosti a vedeckosti, vzťahu k uplatňovaniu hodnotových súdov v rámci sociologických výskumov, pomer individua k inštitúciám, problémy realizácie individuálnych a skupinových záujmov a pod.

„Filozofický presah“ majú aj niektoré iné časti knihy, napr. kapitola *Človek záujmov vo svete inštitúcií*, kde sa analyzujú niektoré dôsledky ľudskej materiálnej a duchovnej činnosti ako spôsobu realizácie jeho bytostných síl. S tým súvisí rozsiahla sieť problémov sociálnej podstaty človeka, ľudskej osobnosti, tvorivej aktivity atď. Autori neodpovedajú celkom vyčerpávajúco na niektoré z týchto otázok, no vždy naznačujú marxisticky zdôvodnený triedny prístup k ich riešeniu. Správne napr. konštatujú, že „protirečenia v dnešnom svete nemožno ovládať bez racionalizácie ľudských síl, ktorú je schopná vyvinúť len inštitucionálna moc človeka“.

A. Sirácky a K. Rychtařík vo svojej knihe kritizujú aj niektoré nezdravé javy a tendencie v našom vedeckom i spoločenskom živote nedávneho obdobia. Je v tejto súvislosti cenné, že — stojac na stanovisku jednoty kritického a tvorivo pozitívneho výkladu — neostali iba pri konštatovaní, že od polovice šesťdesiatych rokov sa v československej sociológii

prejavovali pozitivistické tendencie, ale že sa venovali predovšetkým pozitívnemu riešeniu problematiky, pozitívnemu hľadaniu ciest, ktoré vedú z omylov a chýb. Autori sa k takémuto postoju programovo hlásia v úvode ku svojej knihe a dôsledne ho zastávajú v celom texte.

Možno na záver povedať, že hoci kniha *Sociológia myslenia a činu* je venovaná predovšetkým pracovníkom v oblasti sociológie, má istý význam aj pre filozofov. Lebo — ako konštatujú autori v záverečnej kapitole svojej práce — „našou koncepciou je sociológia, v ktorej je sociolo-

gická angažovanosť zaradená do širších súvislostí a spojená s cielavedomovou aktivitou“ (s. 139). Nemožno pochybovať o tom, že angažovanosť, o ktorej autori hovoria v súvislosti so sociológiou, je blízka aj angažovanosti marxistickej filozofie. „Je to angažovanosť, ktorá v sebe spája kritickosť s vášnivým zápalom prometeovskej túžby za činom. Je to poňatie, v ktorom sociológia nie je nástrojom bezprostrednej manipulácie, ale prostriedkom potenciálnych zmien budúcnosti“ (s. 139).

Dalimír Hajko

## PRVÁ MONOGRAFIA O FILOZOFICKÝCH PROBLÉMOCH GENETIKY V ČEŠTINE

I. T. Frolov — S. A. Pastušnyj, *Mendelismus a filozofické problémy súčasnej genetiky*. Blok, Brno 1975, 220 s.

Hoci o rôznych filozofických otázkach biológie vyšlo v slovenčine a češtine viac kníh a zborníkov, pôvodných aj preložených, ešte nikdy nevyšla monografia venovaná osobitne genetike. A tak zhodou okolností prvou takouto prácou sa stalo dielo významných sovietskych autorov o zakladateľovi genetiky G. Mendelovi, mendelizme a súčasnej genetike, dielo, ktorého vydanie pripravil známy znalec Mendelovho diela V. Orel, súčasne aj autor predhovoru. Publikáciu preložila II. Vykoválová.

V tiráži, edičnej poznámke a v predhovore sa uvádza, že ide o prepracované a rozšírené vydanie práce *Mendel, mendelismus i dialektika* (Mysl, Moskva 1972). O tejto knihe Frolova a Pastušného sme referovali vo *Filozofii* (1973, č. 3, s. 324—325), a tak nebudeme podrobnejšie rozoberať jadro obsahu jej nového vydania. Český titul je podstatne doplnený tak pasážami z iných prác autorov (napr. z knihy Frolova *Genetika i dialektika*, Moskva 1968), ako aj novým textom. Celkový rozsah je oproti pôvodnej ruskej brožúre podľa nášho odhadu asi dvojnásobný. Vznikla tak

obsahovo veľmi hodnotná práca, historicky a filozoficky dobre fundovaná, ideovo závažná a vo viacerých smeroch aktuálna. Vzhľadom na naše pomery (t. j. znalosti širšej verejnosti o genetike) aktuálny význam má nielen dialektickomaterialistický rozbor Mendelovho vedeckého odkazu, hodnotenia rôznych významných genetikov, ktoré v knihe nachádzame, ale aj marxistický pohľad na prínos rôznych vedeckých metód a teórií pre napredovanie genetiky a hlbšie pochopenie súvislostí rozvoja prírodovedy a vedeckej filozofie. Pre nášho čitateľa budú iste veľmi zaujímavé pasáže o osudoch mendelizmu v Rusku a v ZSSR, ako aj o pozitívnom vzťahu viacerých významných sovietskych vedcov k mendelizmu a modernej genetike.

Podnetným filozofickým úvodom k spoločensky závažnej problematike je nová deviata kapitola, nazvaná *Genetika a etika*. Autori sa tu nezaoberajú detailnejšími otázkami etiky v genetickom výskume alebo etickými súvislosťami praktického využívania poznatkov humánnej genetiky, ale vykladajú hlavné východiská etiky vedeckej práce v modernej vede vôbec a kon-